

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Honismereti Egyesület két évtizede

Megyénkben a civil szférában a szervezett honismereti, helytörténeti munkának évszázados hagyománya van. A múlt század végén keletkezett jó évtizednyi hiátus után határoztuk el e hagyományok felelevenítését, egy megyei honismereti egyesület megszerzését.

A Honismereti Szövetséggel, a megyei és városi önkormányzatokkal, intézményekkel, egyesületekkel való kapcsolatfelvétel és egyeztetések után egyesületünk 2000 nyarán-őszén alakult, alapszabályzatunkat a közgyűlés 2000. október 25-én fogadta el.

Az első elnökség a következőképpen alakult.

Elnök: dr. Szabó Géza, titkár: dr. Galambos Sándor, elnökségi tagok: dr. Bene János, Ilyés Gábor, dr. Kriveczky Béla, Szalga Zoltán, Tóth Sándor.

A későbbiekben a tagságban és az elnökségben is volt egy lassú fluktuáció. A titkári tisztséget hosszabb-rövidebb ideig betöltötték még: Tóth Sándor, Komiszár Dénes, Mohácsi Endre, Lucza János.

Viszonylag hamar sikerült felmérni a lehetőségeinket, sajátos helyzetünket, a tagság összetételét, érdeklődését. Sajátos helyzetünket főként három – különböző természetű – körülmény határozta meg.

A tagság egy része már a 60-as, illetve a 70-es években is részt vett a honismereti mozgalomban, szívügyének tekintette azt. Rájuk később is biztos lehetett számítani: Becző Pál, dr. Bene János, Bihon Tiborné, Bodnár Józsefné, Géczi Ferenc, Huszka József és neje, dr. Nagy Ferenc, Nagy Ibolya, dr. Sallai József, dr. Szabó Géza, Szalga Zoltán, Szombathy János és neje, Tóth László (Nyíregyháza), Harsányi Gézáné (Nagykálló), Kormány Margit (Penyige), dr. Kriveczky Béla, Marczinkó István (Kisvárd), Kozma Sándor, Lucza János (Kemecse), Muszta János (Nyírbétek), Éles Miklós (Piricse). Ráadásul ez a rész-névsor azt is ígérte, hogy az egyesület nem lesz túlságosan Nyíregyháza-centrikus. Meghatározó volt, hogy a levéltár, a múzeum, a könyvtár és a művelődési központ vezetői és középkorú, illetve fiatal szakemberei lelkesen csatlakoztak az egyesülethez. Ez volt az alapja a munkánk biztos szakmai kontrolljának. Az egyes intézmények között is megfelelő volt az együttműködés, ez megkönnyítette a mi szakmai helyünk megtalálását a város és a megye honismereti életében.

Összességében elmondhatjuk, hogy az első években a tervezett feladatok többségét megoldottuk. Néhány feladat irreálisnak tűnt, néhány feladat pedig mintegy terven felül, a menet közben kialakult ötletek alapján valósult meg. Ebből adódott, hogy a tervezést még pontosabban el lehetne készíteni, de talán nagyobb hangsúllyal az is, hogy egy civil szervezetnek rugalmasnak is kell lennie, és bár törekedni kell arra, hogy a betervezett feladatokat megoldjuk, de ennél még fontosabb, hogy a rendezvényeink szakmailag is megalapozottak és színvonalasak legyenek.

A csaknem két évtized munkájának vázlatos bemutatását az alábbiakban kívánjuk értékelteni.

A. EGYEDI, JELENTŐSEBB HELYI, ORSZÁGOS, NEMZETKÖZI KONFERENCIÁINK, KAPCSOLATOK

1. *Évfordulós rendezvények, rendezvénytársaságok.* Kossuth születésének 200. évfordulója tiszteletére *Kossuth Lajos és az északkeleti országrész kapcsolatai* címmel 2002. december 7-én rendeztünk konferenciát. Egyesületünk a Kossuth-évfordulón más egyesületek, szervezetek, intézmények ünnepségeiből, konferenciáiból, rendezvényeiből is kivette a részét. Többen tartottunk városi, községi, iskolai ünnepségeken megemlékező beszédeket, egyetemi, főiskolai, múzeumi, levéltári konferenciákon előadásokat, korreferátumokat. Egyesületünk tagjai közül többen részt vettek a sátoraljaújhelyi Országos Honismereti Akadémia rendezvényein, ahol a központi téma szintén a Kossuth-évforduló volt. Ez az akadémia számunkra már a következő évben szervezendő rendezvény (lásd lejjebb!) szempontjából konkrét tapasztalatszerzés és minta is volt.

Az 1956-os forradalom 50. évfordulóját konferenciákkal, külön előadásokkal ünnepeltük meg. Több tagtársunkkal megszerzte tartottunk állami ünnepségeken ünnepi beszédeket. Eredményes helytörténeti pályázat kiírásában társultunk a megyei múzeummal, levéltárral és könyvtárral, valamint a Nyíregyházi Főiskola Történettudományi Tanszékekével.

A reformáció 500. évfordulójáról is komplex módon emlékeztünk meg. Elhangzott több előadás, ifjúsági táborunkban több foglalkozásnak is témája volt, kiállítást kaptunk megtekintésre, amelynek megnyitójára a tábor résztvevőit is odaszállítottuk.

2018. május 24-én *Magyarország 1948-ban* címmel tudományos konferenciát szerveztünk. Az előadásokat a *Pócspetri* című film vetítése és megbeszélése követte.

Szerepeltünk a Szent László- és a Vasvári Pál-évfordulókon (Szabolcsban, Nyírvásváriban és Tiszavasváriban).

A megye több iskolájának névadási ünnepségein is aktívan szerepeltünk (Mátészalkán kétszer is), ezek többnyire valamilyen országos, vagy helyi évfordulóhoz kötődtek.

2. 2003. június-júliusban rendeztük meg a Honismereti Szövetséggel a honismereti munka legrangosabb eseményét, a XXXI. Honismereti Akadémiát. Az akadémia egyik fő témaköre a Rákóczi-évfordulóhoz kapcsolódott, ezen túl ízelítőt igyekeztünk adni a megye és a régió történelmi, régészeti, néprajzi hagyományairól, a természeti és az épített értékeinkről. Az országosan ismert történészek, néprajzkutatók, régészek, irodalomtörténészek mellett határon túli és megyénkbeli szakemberek is előadtak. A rendezvény programja, lebonyolítása a Honismereti Szövetség értékelése szerint szakmailag magas szintű, példamutató volt. A rendezvény honismereti körökben is országos sikert jelentett, és konkrét ígéretünk volt az akadémia előadásainak kötetben való kiadására, de minden fáradozásunk ellenére sem sikerült a megjelentetés.

3. A Honismereti Szövetséggel közösen, Nyíregyházán rendeztük meg a *Határ menti és határokon átívelő honismereti-közművelődési kapcsolatok* című, sikeres országos konferenciát 2008. május 30-tól június 1-jéig. A konferencián kárpátaljai és erdélyi előadók is részt vettek. A rendezvényt élménydús kárpátaljai tanulmányút zárta.

4. 2010. január 20-án rendeztük meg a *Honismeret és az egyházak* című konferenciánkat. A konferencia fő szervezője dr. Szabó Géza volt, előadást tartottak dr. Csepregi András h. államtitkár és az egyes egyházak képviselői. A konferenciát orgonahangverseny követte.

5. Mivel régióink több olyan országgal határos, ahol nagyszámú elszakított magyarság él, számunkra kötelesség a határon túli honismereti kapcsolatok felvétele, ápolása.

E kapcsolatok közül is kiemelt helyen kezeljük a kárpátaljai együttműködéseinket.

A kapcsolatok többsége az egyesület megalakulása előtti időkre, a 90-es évek első felére visszanyúló személyes ismeretségekre is épült. Dr. Szabó Géza a Nyíregyházi Főiskola beregszászi képzésének volt a vezetője, máig pedig a Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Alapítvány elnöke. Dr. Sallai József a beregszászi képzés történelem szak szakfelelőse volt, dr. Nagy Ferenc és dr. Galambos Sándor a beregszászi levéltárnak, dr. Vraukó Tamásné pedig a beregszászi könyvtárnak volt odaadó segítőtje.

Egyesületünknek 2002-ben alakult meg a kárpátaljai fiókegyesülete, így ezt összekötve, a Kossuth-konferenciát Kárpátalján, Mezőváriban is megtartottuk, de szabolcsi és kárpátaljai helytörténeti témák egyaránt szerepeltek az előadások között.

Beregszászban konferenciát rendeztünk 2006. május 19–20-án. A konferencián a két régió helytörténetéből hangzottak el előadások, illetve tapasztalatcserre jellegűvé is vált a rendezvény. A résztvevők tartalmasnak, kapcsolatépítőnek ítélték meg a látogatást.

Az EuroClip-Eurokapocs Közalapítvány támogatásával az alábbi kárpátaljai, illetve ukrán városokban voltunk szakmai tapasztalatcserén: Lemberg (2006. 07. 25–26.), Lemberg (2007. 04. 24–25.), Csernovic (2007. 05. 15–17.), Brezán (2009. 04. 28–29.). Mindegyik látogatáson konferenciát tartottunk nyíregyházi és helyi előadókkal (magyarokkal, ruszinokkal és ukránokkal). Középkori, Rákóczi-kori magyar emlékeket, első és második világháborús magyar katonai temetőket kerestünk fel, magyar egyesületekkel, honismereti körökkel találkoztunk. Új turisztikai kapcsolatokat készítettünk elő.

A Felvidéken lévő magyar világháborús sírok gondozásához egyénileg járultunk hozzá, Gömörországban kétnapos látogatást tettünk *Ismerkedés Gömörországgal* címmel.

Több erdélyi kapcsolatunk közül kiemelkedik a Pro Minoritate Alapítvánnyal elnyert pályázatunk, amelynek segítségével két alkalommal kétnapos szakmai tapasztalatcserén vettünk részt Nagyváradon, és az ottani partnereket két alkalommal mi is vendégül láttuk, konferenciát rendezve és bemutatva nekik a megye néhány nevezetességét.

6. Többször voltunk aktív résztvevői a megyében egész napos falunapoknak, előadásokkal, műsorokkal.

2010. augusztus 27-én Vámosatyán rendeztünk honismereti napot. A fő szervező Szombathy Jánosné és Szombathy János volt. A gazdag programmal, színvonalas műsorokkal megrendezett nap nagy helyi közönséget vonzott.

2010. szeptember 3-án falunap keretében rendeztük az Orosért Egyesülettel a Bosnyák Béla-emlékkonferenciát és Bosnyák Béla újra kiadott *Oros község gazdasági és társadalmi rajza* című könyvének bemutatóját. Előadást tartott: Szabó Géza.

7. A Babosi László főszerkesztésével és Ilyés Gábor közreműködésével már három évfolyamot megélt *Tariménes* című társadalomtudományi, kulturális és honismereti folyóiratnak a szerkesztősége felajánlotta, hogy vállaljuk el a periodika kiadását. Ezt a feladatot 2008-ban és 2009-ben el is láttuk. Sajnáljuk, hogy később, objektív okok miatt elváltak útjaink az egyre tartalmasabb folyóirattól.

B. KIEMELT, HAGYOMÁNYOS RENDEZVÉNYEINK

1. Minden év március első szombatján tartjuk a Kemecei Honismereti Tudományos Emlékülést Kemece Város Önkormányzata, honismereti egyesületünk és a Kemecei Városvédő Egyesület szervezésében. A konferencia fő szervezője Lucza János, a Kemecei Városvédő Egyesület elnöke, egyesületünk titkára. Kemeccsén több tudományág képviselői is találkoznak, jelezve, hogy a helytörténet tudományos igényű kutatása, bemutatása egy sor tudományág segítségével valósulhat meg, így a történeti kutatásokat régészeti, néprajzi,

nyelvészeti és egyéb társadalomtörténeti ismeretek, kutatási eredmények egészítették ki. Hol teljes előadás formájában, hol kiegészítésként.

2. Idén júniusban lesz a hagyományos, egyhetes napközis Ifjúsági Táborunknak a 12. évfolyama, amelyet két társszervezővel: a Sóstói Református Gyülekezettel és a Szent György Lovagrend Nyíregyházi Priorátusával közösen szervezünk Nyírszőlősen. A tábor vezetője: Kósa László református lelkész. A tábor szakmai programját dr. Szabó Géza állította össze, és szervezte meg. Egyesületünkben több rendszeresen tartottunk évfordulós és helytörténeti előadást, de műveltségi, közéleti és a diákok által az előző évben kért témákkal főiskolai tanárok, gépészmérnök, erdőmérnök is szerepelt, sőt, megyei bírósági elnök és országgyűlési képviselő is a vendégünk volt. Bemutattunk több régi kézművesmesterséget is, ezeket a tábor résztvevői ki is próbálhatták. Aki csak ebből a táborból ítélné meg a fiatal-ság honismereti, helytörténeti érdeklődését, azt tapasztalná, az utánpótlással nincs gond, az ifjúságot is érdekli a helytörténet.

3. Hat éve hagyományteremtő szándékkal sorozatot indítottunk: minden év szeptember-októberében egy délután egyesületi tagok ismertetései, rövid előadásai hangoznak el, korábbi és aktuális kutatásaikról. Ezek a rendezvények nagy népszerűségnek örvendenek.

4. Évek óta részt veszünk társszervezőként a megyei levéltárral, a megyei múzeummal, a megyei könyvtárral, a Nyíregyházi Egyetem Történettudományi Tanszékével az évente közösen kiírt honismereti pályázat meghirdetésében, értékelésében. A bírálóbizottság elnöke dr. Sallai József. A pályázatra 10–18 pályamunka szokott beérkezni. Az eredményhirdetésre a Szabolcs-Szatmár-Beregi Nemzetközi Levéltári Napokon minden év szeptember második felében kerül sor.

C. EGYÜTTMŰKÖDÉS INTÉZMÉNYEKKEL, EGYESÜLETEKKEL

Egyesületünk munkája csak úgy lehetett eredményes, hogy folyamatos kapcsolatot tartottunk a honismereti munkát is végző intézményeken túl a térség honismereti munkát is vállaló civil szervezeteivel, egyesületeivel.

2012-ben elnökségi tagunk, dr. Kiss Kálmán kezdeményezésére alakult meg a Luby Társaság, amely elsősorban Szatmár történelmi, néprajzi értékeinek, hagyományainak feltárását, bemutatását tűzte ki célul. A Luby Társaságot testvérszervezetnek tekintjük és segítjük, felkérésükre társszervezőként veszünk részt a nagyari, fehérgyarmati és a cégénydányádi rendezvényeken. A társaság közgyűlésén egyesületünk tagjai közül dr. Bene Jánost, Mohácsi Endrét és dr. Szabó Gézát a Luby Társaság tiszteletbeli tagjává fogadták a társaság munkájának segítéséért.

Pályázatok kapcsán együttműködési megállapodást írtunk alá a Nyíri Honvéd és a Városvédő Egyesületekkel és a Beregszászi Honismereti Egyesülettel is, amely utóbbi éppen a mi inspirációnkra jött létre.

A Nyíregyházi Főiskola Hungarológiai Intézetével és a Tégy a jövőért! Egyesülettel is tartottunk már közös konferenciát (*A csángók története, néprajza, majd Unitarizmus és magyarság*).

Jelentős közvetítő szerepet is betöltünk, segítünk abban, hogy a honismereti munkát végzők közelebb kerüljenek egymáshoz.

Megemlékezések évente, intézmények és egyesületek részvételével: szeptember 26-án az egyetem Történettudományi Tanszékével és Ófehértó Önkormányzatával együtt emlékezünk dr. Hársfalvi Péterre, születésnapján, Nyíregyházán és Ófehértón; november 20-án

dr. Nagy Ferencre emlékezünk a megyei levéltárral és Ibrány Önkormányzatával, Nyíregyházán és Ibrányban.

D. EGYÉB TEVÉKENYSÉGEINK, FELADATAINK

A megye településeinek igényei szerint vettünk részt honismereti, helytörténeti kiadványok, tanulmányok koordinálásában, szerkesztésében, megírásában, lektorálásában.

Kapcsolódtunk rendezőként, intézményesített, egyéni résztvevőként más szervek által rendezett honismereti programokhoz. A megyei levéltárban, a Jósza András Múzeumban és a Nyíregyházi Egyetem Történettudományi Tanszékén szervezett konferenciákon, könyvbemutatókon mint a honismereti egyesület képviselője, több tagtársunk vett részt.

A megye múzeumaival, közgyűjteményeivel közös feladatvállalások előkészítésében, lebonyolításában rendszeres kapcsolatokat tartottunk. Együttműködünk továbbá a máttészalkai és a nyírbátori múzeummal is. Nyírbátorban közösen rendeztünk Báthory–Bethlen-konferenciát debreceni egyetemi tanárok közreműködésével, valamint ezt a tanácskozást színesítette kiállítás is.

Tagságunkból többen is tartottak helytörténeti előadásokat a megye településein. Számos rendezvényhez adott a honismereti egyesület szakmai segítséget (Kisvárdra, Nyírbátor, Kemecse, Piricse). Több iskolában tartanak tagjaink helytörténeti foglalkozásokat, többek között a Vasvári Pál Gimnáziumban, a Szent Imre Katolikus Gimnázium, Általános Iskola és Kollégiumban, valamint Nyírbélteken, Piricsén, Balkányban.

Egyesületünk hivatalosan részt vett több állami és nemzeti ünnepségen. Elnökségük tagjai és tagtársaink ünnepi beszédeket mondtak és előadásokat tartottak.

E. SZERVEZETI ÉLET

Évi 6–8 alkalommal tartottunk elnökségi ülést és egy vagy két alkalommal közgyűlést.

A testületi ülések megfelelően dokumentáltak, az egyesület irattára naprakész.

A formális üléseken kívül a pályázatírások és a tapasztalatcserék előkészítése kapcsán többször került sor spontán egyeztetésekre.

Részt vettünk a Honismereti Szövetség elnökségének és küldöttgyűlésének munkájában. Dr. Szabó Géza elnökségi tag, Tóth Sándor, illetve 2019-től Mohácsi Endre a küldött. Változatlanul problémát jelent a pályázati lehetőségek szűkülése, ami sajnos általános, országos jelenség.

A hagyományos „nagy rendezvények” mellett az utóbbi években talán kevesebb „egyéb” programot szerveztünk, mint korábban, de rendezvényeink színvonalasak voltak, sok társszervezet programjában vettünk részt, a megjelenés is megfelelő volt.

A hagyományos mag mellett témáktól függően külső érdeklődők is rendszeresen látogatják a rendezvényeinket. Köszönet illeti őket. Hasonlóképpen elnökségi tagtársaimat is áldozatos munkájukért.

F. AZ EGYESÜLET ÉLETÉNEK ÚJ SZAKASZA

2019-ben az egyesület életének új szakasza kezdődik. Új kihívásokkal, új feladatokkal.

2018. október 1-jén tisztújító közgyűlést tartottuk. Szabó Géza korábban bejelentette, hogy eddig vállalja az elnöki tisztséget. A közgyűlés megválasztotta az új elnökséget. Elnök: dr. Bene János, titkár: Lucza János. Elnökségi tagok: dr. Borbély Balázs, dr. Kiss Kál-

mán, dr. Kriveczky Béla, Mohácsi Endre, Szluk István. A közgyűlés Szabó Gézát az *örökös tiszteletbeli elnök* címmel tisztelte meg.

Július 7–12. között Nyíregyházán rendezzük meg a XLVII. Országos Honismereti Akadémiát. Ez önmagában is az összes helyi erő együttműködésével megoldható feladat. De teendő utána is lesz bőven. Fel kellene gyorsítani a tagság lelassult fiatalítását, az elkészült honlapot még élőbbé, dinamikusabbá kellene tenni, Össze kellene állítani a tervezett *Megeyei honismereti ki kicsoda?* című kiadványt.

Tisztában vagyunk vele, a fenti leltárszerű, vázlatos beszámoló nem váltja ki az egyesület 20 éves évfordulójához méltó, szakszerű, komplex történetét, amiben a szakmai tapasztalataink, módszertani tanulságaink is megfogalmazhatók, és elemezhetők a két évtized nagy lendületeinek és észrevehető lendületcsökkenéseinek az okai, de feleleveníthetjük a csapatépítő jellegű találkozóink hangulatát, az ott szerzett élményeket is. Ebben a történetben remélhetően kibontakozik majd az a folyamat is, amely egy jó közösséggé is formálta az egyesület tagjainak egy részét.

Egyesületünk – mások véleménye szerint is – mára integrált része lett a város és részben a megye kulturális életének. Munkánk elismerését jelzik tagjaink megyei és városi kitüntetései, amelyekben szerepet játszottak a honismereti szerepvállalásaik is. A Honismereti Szövetség pedig dr. Bene Jánosnak és Tóth Lászlónak *Bél Mátyás – Notitia Hungariae Emlékezem*, illetve Lucza Jánosnak és Tóth Sándornak *Honismereti Munkáért Emlékezem* kitüntetést adományozott, hét tagtársunk pedig *Honismereti Emléklapot* vehetett át.

Ezúton is külön köszönetünket fejezzük ki dr. Nagy Ferenc igazgató úrnak, Kujbusné dr. Mecsei Éva igazgató asszonynak, illetve dr. Németh Péter, dr. Dám László, dr. Bene János, dr. Rémiás Tibor igazgató úrakkal és munkatársaikkal, hogy a honismereti, helytörténeti munkát intézményeik fő feladatai közé sorolták és sorolják, egyesületünknek szakmai támogatást és otthont adnak.

Összességében a közel két évtizedes munkánkat eredményesnek, kiegyensúlyozottnak tekinthetjük.

Szabó Géza

Harmincéves a Makói Honismereti Kör

A Makói Honismereti Kör története 1988. november 17-én kezdődött, amikor tizenöt-husz helytörténet iránt érdeklődő makói alakította meg dr. Forgó István ny. makói tanácselnöknek és Szabó Lajosnak, a makói művelődési ház akkori igazgatójának javaslatára azt a civil szerveződést, amelynek célja, hogy Makón a helytörténeti, irodalmi, kulturális hagyományokat ápolja, az öntevékeny kutatók munkáját ösztönözze, lehetőséget biztosítson eredményeik közösségi kifejtésére, szélesebb körű publikálására.

Az alakuló közgyűlés elfogadta a szervezeti szabályzatot és dr. Forgó Istvánt választotta elnökké. A *Makói Honismereti Híradó*, amely a kör tevékenységének nyilvános fóruma, 1989. március 20. óta jelenik meg. Azóta huszonnyolc évfolyamának 39 száma bizonyítja, hogy a kiadvány a helytörténeti munka alkotóműhelyévé vált, és kialakult az olvasótábora is. A *Híradó* megjelenésének költségeit előbb a városi önkormányzat finanszírozta, majd a Makó Város Fejlődéséért Közalapítvány támogatta, végül ma már a kör tagjai, barátai és támogatóik biztosítják a kiadását.